

OCZEKIWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

Spółeczeństwo

Uczeń potrafi:

- określić, czym różnią się od siebie zbiorowość, społeczność, społeczeństwo i wspólnota
- wskazać czynniki warunkujące rozwój osobowości
- ocenić znaczenie więzi etnicznych, religijnych i językowych w życiu społeczeństw (historycznie i współcześnie)
- wytłumaczyć, co oznacza być członkiem narodu i być obywatelem państwa
- wskazać różnice między postawą patriotyczną a nacjonalistyczną
- wyjaśnić, jakie zagrożenia może nieść ze sobą nacjonalizm, a szczególnie szowinizm, opierając się na współczesnych przykładach
- scharakteryzować strukturę społeczeństwa polskiego, wykorzystując różne kryteria podziału
- przedstawić i ocenić przemiany społeczne, jakie dokonały się w Polsce w ciągu ostatnich kilkunastu lat
- wyjaśnić, co oznacza termin społeczeństwo obywatelskie
- uzasadnić, dlaczego aktywność i zdolność samoorganizacji obywateli jest warunkiem trwałości demokracji
- wymienić różne formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym
- wyjaśnić, jaką rolę odgrywają wartości w życiu i działaniu publicznym
- wytłumaczyć, jaką rolę odgrywają stowarzyszenia w społeczeństwie obywatelskim
- określić prawne warunki zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń w Polsce i podać przykłady działalności różnych stowarzyszeń
- wyjaśnić, jakie są cele, obszary zainteresowań i sposoby działania związków zawodowych
- określić rolę środków masowego przekazu w zachowaniu jawności życia publicznego w demokracji
- określić, czym jest opinia publiczna, co na nią wpływa i jak można ją badać
- wyjaśnić, w jaki sposób opinia publiczna oddziałuje na władzę

B Polityka

Uczeń potrafi:

- objaśnić, co to jest polityka
- wyjaśnić, czym jest państwo i jakie funkcje pełni
- wyjaśnić, czym jest konstytucja i jakie są jej zasadnicze funkcje
- wyjaśnić, na czym polegają rządy prawa
- omówić proces kształtowania się demokracji europejskich i amerykańskiej
- scharakteryzować demokrację bezpośrednią na przykładzie ustroju starożytnych Aten

- przedstawić ewolucję terminu republika na przykładach historycznych i współczesnych
- opisać, jaką rolę odegrało prawo rzymskie w tradycji europejskiej
- przedstawić znaczenie chrześcijaństwa dla rozwoju idei państwa prawa i demokracji
- opisać polskie tradycje demokratyczne
- wyjaśnić znaczenie suwerenności ludu jako zasady leżącej u podstaw demokracji
- wytłumaczyć, czym jest partia polityczna i jaką rolę odgrywa w demokracji przedstawicielskiej
- przedstawić różne źródła i formy władzy
- omówić na przykładach relacje między władzą ustawodawczą i wykonawczą państwach demokratycznych
- wytłumaczyć, na czym polega niezależność władzy sędziowskiej
- wytłumaczyć, co to jest trójpodział władzy i jakie jest jego znaczenie dla ograniczania i kontrolowania władzy
- uzasadnić znaczenie samorządności i potrzebę decentralizacji we współczesnym państwie
- wyjaśnić, czym jest samorząd lokalny i podać, jakie są szczeble samorządu w Polsce
- przedstawić zadania, uprawnienia oraz sposób podejmowania decyzji przez organy władz samorządowych
- wymienić zasady ustrojowe zapisane w Konstytucji RP
- opisać sposób wyboru Sejmu, Senatu i Prezydenta
- scharakteryzować zasady działania, funkcje i kompetencje Sejmu i Senatu oraz Zgromadzenia Narodowego
- wyjaśnić, jaką rolę w pracy parlamentu odgrywa podział na koalicję rządową i opozycję
- wymienić zasadnicze zadania i kompetencje Prezydenta RP
- określić pozycję ustrojową i kompetencje premiera i Rady Ministrów
- wyjaśnić, na czym polega odpowiedzialność polityczna i konstytucyjna członków rządu
- wytłumaczyć, jaką rolę odgrywa administracja publiczna w Polsce oraz jakimi zasadami powinni się kierować urzędnicy
- wytłumaczyć, dlaczego pluralizm polityczny jest istotnym elementem demokratycznego ładu
- przedstawić polską scenę polityczną
- wyjaśnić, na czym polega kultura polityczna w społeczeństwie obywatelskim
- wyjaśnić, jakie czynniki sprzyjają stabilności demokracji
- wytłumaczyć, dlaczego wielu obywateli państw demokratycznych traci zaufanie do demokracji przedstawicielskiej
- wyjaśnić, odwołując się do wybranych przykładów, na czym polega populizm
- określić, jaki wpływ na funkcjonowanie demokracji oraz stosunek obywateli do państwa ma sytuacja gospodarcza

C Prawo

Uczeń potrafi:

- wyjaśnić, co to jest prawo i wymienić główne systemy prawa (prawo stanowione, zwyczajowe, precedensowe, religijne)
- przedstawić naturę związków prawa i moralności
- wyjaśnić znaczenie najważniejszych zasad prawa
- przedstawić zasadę hierarchiczności norm na przykładzie polskiego systemu prawnego
- przedstawić strukturę, funkcje i znaczenie sądownictwa powszechnego
- opisać sposób powoływania, zadania i kompetencje Trybunału Konstytucyjnego
- przedstawić zakres działania organów kontroli i ochrony prawnej w Polsce (Sąd Najwyższy, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu, Naczelny Sąd Administracyjny, Najwyższa Izba Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich)
- uzasadnić, czemu prawa człowieka uważa się za powszechne, nienaruszalne i niezbywalne
- wytłumaczyć, jakie prawa nazywamy prawami osobistymi, politycznymi, ekonomicznymi i społecznymi
- wyjaśnić, dlaczego i w jaki sposób powinny być chronione prawa mniejszości
- określić i zilustrować przykładami prawa człowieka i obywatela zapisane w Konstytucji RP
- przedstawić na wybranych przykładach, w jaki sposób i dlaczego we współczesnym świecie prawa człowieka są łamane
- podać przykłady działających w Polsce i na świecie instytucji i procedur ochrony praw człowieka
- omówić rolę, jaką w ochronie praw człowieka odgrywają instytucje pozarządowe
- wykazać, że wywiązywanie się z obowiązków jest podstawą życia społecznego
- wymienić obowiązki obywatela zapisane w Konstytucji RP
- uzasadnić pogląd, że prawa człowieka nie są uzależnione od stopnia wywiązywania się z obowiązków obywatelskich
- wyjaśnić, jaką rolę odgrywa we współczesnym państwie demokratycznym tolerancja i jakie spory może budzić
- uzasadnić znaczenie cnót obywatelskich dla dobrego funkcjonowania państwa i społeczeństwa obywatelskiego
- wymienić główne dziedziny prawa
- wyjaśnić, co reguluje prawo cywilne i jakie procedury w nim obowiązują
- określić, czym jest prawo karne oraz jakie są jego funkcje i cele
- wyjaśnić następujące terminy: przestępstwo, występki, zbrodnia, oskarżony, prokurator, oskarżyciel posiłkowy, pozew, powód, pozwany, przedstawiciel ustawowy itp.
- wskazać dziedziny życia regulowane przez prawo administracyjne i wyjaśnić, jakie są zasady jego tworzenia i funkcjonowania

- określić, w jaki sposób obywatele mogą dochodzić swoich praw wobec organów rządu centralnego i samorządu
- przedstawić kompetencje policji oraz scharakteryzować uprawnienia obywateli w kontaktach z policją

D Polska, Europa, świat

Uczeń potrafi:

- opisać ogólnie stan stosunków międzynarodowych, znaczenie organizacji międzynarodowych i prawa międzynarodowego na początku XXI wieku
- dostrzegać procesy zmian w stosunkach międzynarodowych, wzrost tendencji integracyjnych w Europie i wzrost znaczenia tożsamości kulturowych, etnicznych i narodowych
- przedstawić genezę procesów integracyjnych w Europie
- wyjaśnić, jak na suwerenność wpływają współcześnie prawo międzynarodowe i działania integracyjne
- przedstawić mechanizmy funkcjonowania i zasady podejmowania decyzji w Unii Europejskiej
- wyjaśnić, jakie zmiany gospodarcze i prawne zachodzą w Polsce w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej
- przedstawić podstawowe cele działania Rady Europy i Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
- opisać systemy zapewniania pokoju i bezpieczeństwa w świecie
- ocenić, jakie znaczenie dla Polski ma członkostwo w NATO
- scharakteryzować cele polskiej polityki zagranicznej i wymienić instytucje odpowiedzialne za jej prowadzenie
- przedstawić na przykładach problemy współczesnego świata (głód, nędza, bezrobocie, degradacja środowiska naturalnego itp.) i ocenić, co można uczynić w celu ich przezwyciężenia

Umiejętności

Uczeń powinien umieć:

- opisywać ważne zjawiska społeczne i polityczne
- rozpoznawać przyczyny i skutki wydarzeń i procesów istotnych dla życia publicznego oraz przewidywać ich dalszy bieg
- oceniać stanowiska i działania uczestników życia publicznego z punktu widzenia dobra wspólnego; określić, skąd się biorą konflikty w sferze publicznej i jaką rolę w ich rozwiązywaniu mogą pełnić negocjacje i mediacje
- przedstawić, opierając się na wybranych przykładach, na czym polegają kompromis i konsensus
- oceniać procedury i instytucje z perspektywy zgodności ich działania z zasadami demokracji
- rozpoznawać najważniejsze problemy życia społecznego i formułować propozycje ich rozwiązania; wyjaśnić, jakie są procedury podejmowania decyzji w sprawach publicznych

- w sposób krytyczny korzystać z różnych źródeł informacji o życiu publicznym (w tym tekstów źródłowych) selekcjonować i porównywać informacje
- odróżniać fakty od opinii, wskazywać wartości, do których opinie te się odnoszą
- interpretować i oceniać stanowiska różnych stron debaty publicznej oraz uwzględniać je przy formułowaniu własnego zdania
- formułować, prezentować i uzasadniać własne opinie (w ramach dyskusji oraz wypowiedzi pisemnych)
- orientować się w systemie polskiego prawa oraz podstawowych normach prawnych
- znajdować i czytać ze zrozumieniem przepisy prawne odnoszące się do wybranych kwestii
- komunikować się w sprawach publicznych; wypowiadać się w wybranych formach charakterystycznych dla życia publicznego (listy, petycje, wystąpienia publiczne, opinie, skargi, zażalenia)
- dostrzegać możliwości wpływania na sprawy publiczne i projektować własne, indywidualne i zbiorowe działania